

PASCAL GIELEN OVER DE CULTUURBESPARINGEN

'Cultuurmoet zich losmaken van politiek'

De cultuurwereld moet tot 7,5 procent inleveren en dat hakt er bij veel huizen stevig in. 'De overschakeling naar een ander maatschappelijk model is ingezet', zegt cultuursocioloog Pascal Gielen. 'De culturele wereld moet lering trekken uit alternatieve modellen van zelforganisatie.'

Van onze redacteur Geert Sels

Ach, iedereen wist toch dat de besparingen er zaten aan te komen. Drie jaar geleden kondigde Pascal Gielen in de State of the Union van het Theaterfestival al aan dat dit scenario zich zou voltrekken.

Gielen is een Belgische cultuursocioloog die al enkele jaren doceert aan de Universiteit Groningen. Hij volgt onze culturele activiteit nog altijd op de voet, leverde voor de verkiezingen het rapport *De waarde van cultuur af* en heeft van dichtbij meegemaakt hoe Nederland zich met doodsverachting op draconische cultuurbesparingen stortte.

Wat is voor u de betekenis van de besparingen in de Vlaamse cultuurinstellingen?

'Drie jaar geleden heb ik het doorzetten van het neoliberale systeem aangekondigd, en gisteren hebben we de verdere uitvoering van dat mechanisme gezien. We zijn van de welvaartsstaat en het Rijnlandmodel aan het overgaan naar het neoliberale model. Dat begint zich nu breed-maatschappelijk te voltrekken en het heeft een ideologische basis. Ik zie de verdere individualisering van de samenleving, het afbouwen van solidariteitsstructuren, minder investeren in jeugdwerk en verenigingen, het weghalen van de maatschappelijke netwerken.'

Minister Sven Gatz zei nochtans dat deze besparing geen ideologische gronden heeft en een puur financiële operatie is.

'De neoliberale ideologie stelt besparingen voor alsof ze noodzakelijk en logisch zijn. Doordat er in de culturele sector zo weinig te rapen valt – want in de totale begroting is dit peanuts – ver-raadt ze echter dat het daar in de grond niet over gaat. Het is dezelfde retoriek die we zagen ten tijde van de Griekse financiële crisis: zakelijk worden en realisme aan de dag leggen. Het is de logica van schulden aflossen en begrotingen in evenwicht.'

Hebben we het over neoliberale ideologie of over N-VA-ideologie?

'Ik zie in de beslissing over de cultuurbesparingen verrassend genoeg geen nationalistisch discours. Organisaties die internationaal goed aanslaan, worden niet afgestraft. De N-VA is misschien wel neoliberaler dan de Open VLD. Ze gooit alles op de managersretoriek en probeert haar beslissing zo te rationaliseren.'

Nederland heeft het neoliberale model al vroeg omarmd. Met welk gevolg?

'In de jaren negentig heeft staatssecretaris Rick van der Ploeg het al geïntroduceerd. Dat was de periode van de zich terugtrekkende overheid. Ik noem dat het repressief liberalisme. De cultuurhuizen kregen minder geld, maar toch is het beschikbare cultuurgeld toegenomen. Schouwburgen werden verplicht jaarlijks een audit naar hun publieksbereik te laten uitvoeren door een extern bureau. Het gevolg was dat het extra geld naar semi-officiële instanties stroomde.'

'Een paar jaar geleden heeft de VVD-politicus Halbe Zijlstra 200 miljoen euro weggehaald uit de cultuursector. Dat geld is niet bespaard, het is verplaatst. Het is naar de creatieve industrie gegaan. Er klinken nu stemmen om die besparingen ongedaan te maken, maar ik zie die bijsturing nog niet omgezet in daden. Wat geprivatiseerd is, draai je niet zomaar terug.'

Ziet u in Vlaanderen een verschuiving van budgetten?

'Verschuivingen niet, maar er is wel voor gekozen de bedrijven en werkgevers sterk te sparen. Het merkwaardige is dat men in de parlementaire discussies nu de term "bevolking" aanvoert als een belangrijke lastenpost. Het geld dat naar families en het verenigingsleven gaat, wordt nu meer en meer als een last gezien. Het is een begrotingspost als een andere. Terwijl dat het hart van je maatschappij is.'

Wat is eigenlijk de kracht van cultuur?

'Cultuur is breed, alles wat onder "way of life" zit. Kunst is daar een klein onderdeel van, iets wat vragen oproept, verwarring zaait of onmaat brengt. Ze brengt dynamiek, helpt je voortdurend openstaan voor het andere. Het klopt dat maar 10 procent van de bevolking zich met kunst bezighoudt. Die kleine groep heeft een effect op die grote paraplu die met cultuur bezig is. Met een minimale investering kun je dat enorme effect bereiken.'

Moet de cultuurwereld op zoek naar alternatieve financiering?

'Dat idee is in Nederland ook meteen opgeworpen. Crowdfunding was het toverwoord. We hebben daar ondertussen beter zicht op. De ervaring leert dat die techniek alleen effect heeft op meer commerciële producten. Het is dus flauw om alles daarop af te schuiven.'

'Voor sponsoring zijn we hier nog niet klaar. Het wettelijke kader om daarmee van start te gaan, ontbreekt. De overheid die daarmee wil beginnen, moet een overgangperiode van tien jaar inbouwen om de vereiste wetgeving op te stellen. In Nederland heeft men de cultuurorganisaties een duw gegeven om er meteen in te springen. Dat werkte natuurlijk niet. De organisaties stonden met hun rug tegen de muur.'

Ziet u alternatieven?

'De culturele sector kan protesteren. Dat is ondertussen gebeurd en het haalt niet veel uit. De

besparingen worden toch uitgevoerd.'

'Misschien moet de culturele sector eens nadenken hoe hij zich los van de overheid en de markt kan reorganiseren. Ik noem dat de exodus uit de samenleving. Je maakt je lossier van de politieke en financiële systemen en probeert je autonomer te organiseren. Hoe zat dat ook alweer met de coöperatieven? Ruil zou een belangrijke rol kunnen spelen in het creëren van producties en tentoonstellingen. Sociale relaties kunnen een alternatief zijn voor economische transacties.'

Wat met de klassieke pijlers in een cultuurbeleid?

'Traditioneel zijn er drie pijlers. De eerste is de politiek of de overheid. De tweede is de markt, het bedrijfsleven, wat meer voorkomt in de Angelsaksische wereld. Ten slotte is er het sociale weefsel, dat drijft op sociale interacties. Daar hoeft de politiek zich niet mee te bemoeien. Die laatste pijler is nog veel te weinig ontwikkeld.'

'De culturele sector moet niet alleen naar zichzelf kijken als benadeelde. Hij moet erop wijzen dat die derde pijler een maatschappelijke beweging is, en die verbreden en verder collectiviseren. Het brede front van de actie "Hart boven hard" was onuitgegeven, maar een ferme stap in die richting.'